

Av Om For

et innspillsnotat om mangfold
i kinofilm og tv-drama

KULTURDEPARTEMENTET

INNHOOLD

INNLEDNING	3
Sammendrag av forslag til tiltak	4
Bakgrunnen for utarbeidelse av innspillsnotatet	5
Mandatet	5
Arbeidsgruppens sammensetning	6
ARBEIDSGRUPPENS INNSPILL	8
1. Foreslå en hensiktsmessig definisjon av mangfold innenfor dette arbeidet	8
2. Vurdere hindrene for mangfold. Hva/hvor er hindrene?	10
3. Vurdere hvilke stemmer og historier som ikke kommer frem	13
4. Vurdere mulighetene for å påvirke til økt mangfold	21
5. Komme med forslag til tiltak	21
Kilder og referanser	28

INNLEDNING

Hva er mangfold? Hvordan definerer vi mangfold? Hvordan måler vi mangfold? Hvor stort skal mangfoldet være? Hva kan det få koste å oppnå mangfold? Når er det definerte mangfoldet innfridd? Det er kanskje et paradoks at på den ene siden vil vi at alle skal gå i operaen, alle skal kjenne til *Hakkebakkeskogen* og *Mormor og de 8 ungene*, i en slags Gerhardsensk ånd. Samtidig skal vi ha mangfold og ulike uttrykk. Hvordan får vi til begge deler, og hva er egentlig viktigst dersom vi må velge?

Begrepet ”mangfold” favner bredt. Det åpner opp for enhver variasjon og heterogenitet innenfor det geografiske området Norge (Anne-Britt Gran 2002). Mangfold er den norske oversettelsen av ”diversity” og referer både til det mangfoldet som følger av innvandring, og det mangfoldet som følger av individualisering og differensiering av verdier og levemåter i alminnelighet (jf. NOU 2011: 14 *Bedre integrering*). Begrepet kan oppfattes som mer dynamisk enn begrepet ”flerkulturell”, som det har mye til felles med. Mangfold handler om en variasjon av mennesker i forskjellig alder, med forskjellig bakgrunn på forskjellige steder, som alle skal ha mulighet til å oppleve en nærhet og relevans til de kinofilmer og den tv-dramatik som de ser og opplever.

Tanken om mangfold som et grunnleggende premiss for kulturpolitikken er av forholdsvis ny dato. Samtidig har det vært et bærende element i mediepolitikken fra 1990-tallet (Aas 2012; *TV, mangfold og valgfrihet* 2011; Syvertsen 2004). I St.meld. nr. 48 (2002–2003, 2.4.1) *Kulturpolitikk frem mot 2014* understrekes det at: ”Frem til i dag har kulturpolitikken i Norge vært nært

knyttet til nasjonsbygging og ein likskapsorientert velferdspolitik. Ei grunnleggjande legitimering av kulturpolitikken har vore å dyrka frem ein særeigen nasjonal identitet forankra i ein einskapleg felles nasjonalkultur”. I et internasjonalt perspektiv sikrer og legitimerer UNESCO-konvensjonen fra 2005 Norges rett til å verne om kulturelt mangfold. Vi kan blant annet vedta tiltak for å skaffe nasjonal kulturindustri tilgang til midler eller styrke mediemangfoldet gjennom allmennkringkasting og Norsk film-institutt (NFI), jf. St.meld. nr. 22 (2006–2007 *Veiviseren*). En internasjonal tilrettelegging for kulturelt mangfold gir likeledes et nasjonalt ansvar til å bidra til et globalt mangfold.

I *Veiviseren* (2006–2007) krysser den uttrykte forståelsen av film, og målsettingen for den nasjonale filmproduksjonen, mangfoldsbegrepet. Film blir beskrevet som både underholdning, et selvstendig kunstuttrykk og et medium som gjenspeiler det historiske Norge og samtiden. Samtidig understrekes det at film også handler om identitet, felleskap og tilhørighet. Hovedmålet for filmfeltet blir ”et mangfold av film- og tv-produksjoner basert på norsk språk, kultur og samfunnsforhold, som er anerkjent for høy kvalitet, kunstnerisk dristighet og nyskaping, og som utfordrer og når et stort publikum i Norge og internasjonalt” (jf. boks 4.1.). Denne målsettingen blir gjentatt i Prop. 1 S (2011–2012) kap. 334 Film- og medieformål.

Arbeidsgruppens inngang til spørsmålene i mandatet har vært å gå inn i bredden av mangfoldsbegrepet, nasjonalt og internasjonalt. Fra kulturelt mangfold og mediemangfold, har vi forsøkt å snevre begrepet inn til en felles

forståelse og definisjon av mangfold innen kinofilm og TV-drama.

Mangfoldsbegrepet blir regelmessig benyttet innen vårt felt, uten at dets betydning i gitte sammenhenger diskuteres eller presiseres. Det bidrar til en svekket diskusjon og gjennomførings- evne av allerede eksisterende mål og tiltak om økt mangfold. Det påpekes i evalueringen av den statlige støtten til regionale filmfond *For en neve dollar mer* (2011) at målsettingen om større mangfold krever en avklaring av hva som ligger i begrepet mangfold og hva eventuelle tallfestinger av mangfoldspare- metere skal holdes opp mot (jf. s. 8). Det understrekes at dette er metodisk utfordrende, noe også arbeidsgruppen har erfart. Det følges opp med forslag til hvilke grep som kan tydeliggjøre hva mangfold henviser til.

Det er bred enighet i arbeidsgruppen om at hva som blir vist på lerret og skjerm – *hvilke historier som blir fortalt* – er mest vesentlig.

For å sikre en felles forståelse av mangfold og for å komme frem til målrette- de tiltak, har arbeidsgruppen valgt å se på kinofilm og tv-drama som en verdi- kjede der tre forskjellige ledd i kjeden gir spesifikke og forskjellige bidrag til mangfold: **skapermangfold** (de som skaper variasjon og mangfold), **inn- holdsmangfold** (variasjon og mangfold av innholdet i film og tv-drama) og **brukermangfold** (de som skal kunne ha tilgang til et mangfold av film eller tv-drama). Av – om – for.

Sammendrag av forslag til tiltak

Arbeidsgruppen er av den oppfatning at mangfold innen ett av mangfolds- leddene skapermangfold, innholds- mangfold og brukermangfold vil ge- nerere mangfold i de to andre. For å oppnå en større bredde i historiene, og dermed mer mangfold, fremmes det forslag til elleve tiltak fordelt på de tre kategoriene. Tiltakene er oppsummert som følger:

Forslag til tiltak for økt skapermangfold

- 5.1.1 Legge kortfilmstøtten til de re- gionale filmsentrene og opprette filmsenter i Oslo
- 5.1.2 Følge opp utjevningsforslag for balansert kjønnsrepresentasjon i norsk filmbransje
- 5.1.3 Utvikle skaperkraften i filmbran- sjen
- 5.1.4 Rekruttering av filmprodusenter med minoritetstilhørighet
- 5.1.5 En aspirant-, hospitant- og men- torordning som legges til film- sentrene

Forslag til tiltak for økt innholdsmangfold

- 5.2.1 Øke ressurser til manuskript- og prosjektutvikling med klart inn- hold
- 5.2.2 Øke antall film- og tv-fortellinger for barn og unge basert på orgi- nale og samtidige historier
- 5.2.3 Introdusere incentivordninger

Forslag til tiltak for økt brukermangfold

- 5.3.1 NFIs tilskuddsordninger til lanse- ring av nye filmer bør evalueres og tilpasses digital distribusjon
- 5.3.2 Film-X: opprette et filmverksted for barnehage- og skolebarn
- 5.3.3 Tiltak rettet mot de yngste og de eldste

Bakgrunnen for utarbeidelse av innspillsnotatet

” I vårt geografisk sett lille land har vi en verden av historier. De har jeg lyst til å se på kino!”

Kulturminister Anniken Huitfeldt, 02.07.2012

” Flere filmer blir laget og flere velger norske filmer når de skal på kino. Nå skal vi strekke oss videre. Vi har nådd målet om 20–25 norske filmer i året. Men kan vi lage enda bedre norsk film? ... Det er bredden som bringer oss til topps.”

Kulturminister Anniken Huitfeldt, Aftenposten 29.08.2012

Ved å se film og tv fra forskjellig regioner, steder, by og land, så vel som ulike kulturelle miljøer og generasjoner, gis vi muligheten til å se hvor mangfoldig folk i det langstrakte landet vårt er. Vi lærer, og får innsikt i, hva som gjør oss og dem like og ulike. På den måten kan hver enkelt av oss utvikle en bedre forståelse av *den andre*. En slik forståelse kan avkrefte stereotyper og samtidig gi en erkjennelse av både forskjeller og likheter. Hensikten med å nedsette en arbeidsgruppe for mangfold innen kinofilm og tv-drama er at denne skal se på og vurdere hvordan vi kan få frem større bredde i talenter innen bransjen og hvilke historier som blir fortalt.

Det blir ofte sagt at det ikke er en menneskerett å få lage film. Det er det heller ikke alle som får. utfordringen er ikke at for mange vil lage film. Norge trenger en stor underskog for å få frem talentene og de forskjellige stemmene. Den egentlige utfordringen er at underskogen er for homogen, for selv om det ikke er en menneskerett å lage film, har alle rett til å drømme om og kjempe for at deres drøm skal bli virkelighet.

I *Veiviseren* blir en rekke kvantitative målsettinger definert, så som antall norske filmer på kino og antall solgte billetter. I 2012 kan vi konstatere at de fleste av målsettingene er innfridd, men at vi fremdeles har et stykke å gå på innholdssiden i forhold til kvalitativ variasjon. Dette innspillsnotatet vil forsøke å bidra til at norsk kinofilm og tv-drama kan bli mer mangfoldig og variert.

Mandatet

Kulturdepartementet har nedsatt en arbeidsgruppe som skal se på utfordringer knyttet til mangfold i film og tv. Arbeidsgruppen skal utarbeide et innspillsnotat til departementet med forslag til tiltak på området.

Påstander som ”norsk film lages av menn fra Oslo vest” illustrerer behovet for å stimulere til mer mangfold innen produksjon av film og tv i Norge.

Kulturdepartementet ønsker at arbeidsgruppen blant annet skal gi innspill til følgende:

- Vurdere hvilke stemmer og historier som ikke kommer frem
- Vurdere hindrene for mangfold. Hva/hvor er hindrene?
- Foreslå en hensiktsmessig definisjon av mangfold innenfor dette arbeidet
- Vurdere mulighetene for å påvirke til økt mangfold
- Komme med forslag til tiltak

Arbeidsgruppen skal på bakgrunn av sine diskusjoner utarbeide et innspillnotat bestående av for eksempel ti tiltak med beskrivende tekst til.

Arbeidsgruppen har foretatt en avgrensning av mandatet til å omhandle den kinofilmen (fiksjon og dokumentar) og tv-drama som mottar statlig støtte gjennom NFI, samt gjennom de regionale filmsentre og filmfond. Arbeidsgruppen har i sine diskusjoner inkludert samtlige av disse institusjonene, men det statistiske tallmaterialet er basert på fordelingene til NFI.

Arbeidsgruppens sammensetning

Arbeidsgruppen ble nedsatt av Kulturminister Anniken Huitfeldt i mai 2012.

Arbeidsgruppen ble gitt følgende sammensetning:

Leder for arbeidsgruppen:

- Nina F. Grünfeld, manusforfatter, regissør og produsent i Gründer Film. Tidligere leder i Norske Filmregissører og nestleder i Norsk filminstituttets styre (2008–2012). Styremedlem i Norske Dramatikers Forbund.

Øvrige medlemmer i alfabetisk rekkefølge:

- Arne Berggren, forfatter, regissør og skribent. Showrunner på Hotell Cæsar

- Guro Saniola Bjerk, regissør og produsent i Saniola Productions. Styrerepresentant i Film i Finnmark, representerer Norsk filmforbund avd. Nord Norge i Nordnorsk filmsenter, samt nestleder samme sted
- Jan Dalchow, dokumentarfilmregissør og produsent i Dalchows Verden
- Trond Eliassen, filmprodusent og styreleder i News On Request (NOR). Tidligere styremedlem i Midtnorsk Filmsenter
- Himanshu Gulati, leder i FpU. Tidligere filmstudent
- Iram Haq, regissør og skuespiller. En av de to første regissørene som har fått tilskudd fra den nye ordningen *Nye veier til lange filmer*
- Gudny Hummelvoll, produsent i Hummelfilm. Styremedlem i Produsentforeningen
- Lars Leegaard Marøy, daglig leder i Filmfondet FUZZ, Bergen og styreleder for FilmReg
- Vera Micaelsen, seniorrådgiver i Norsk kulturråd (den kulturelle skolesekken), forfatter og programleder. Tidligere spillefilmkonsulent i Norsk filmfond
- Ulrik Imtiaz Rolfsen, regissør og skribent. Styremedlem i Norske filmregissører

Sekretariat: Rådgiver i Kulturdepartementet Lene Vibeke Hansen har vært sekretær for arbeidsgruppen.

Arbeidsgruppen har hatt 3 møter. Det første var et dagsmøte i Trondheim 19. juni 2012. Det andre møtet var et todagersseminar på Olavsgaard på Skjetten 6–7. september 2012. Det tredje møtet var et dagsmøte som ble avholdt på Papirbredden i Drammen 17. oktober 2012. Gruppens leder og sekretariatet

har i tillegg hatt møter og korrespondanse med medlemmer av arbeidsgruppen, samt med eksterne organisasjoner og aktører. Seniorrådgiver Nils Klevjer Aas og førstekonsulent Guro Lindebjerg ved Norsk filminstitutt har bistått med statistikk, informasjon og veiledning i arbeidsperioden.

Arbeidsgruppen er sammensatt av personer med ulik og komplimenterende kompetanse, som til tider innehar ulik forståelse og meninger. Analyser og tiltakspunkter er basert på flertallets konsensus.

Arbeidet med rapporten ble avsluttet 31. oktober 2012.

ARBEIDSGRUPPENS INNSPILL

1. Foreslå en hensiktsmessig definisjon av mangfold innenfor dette arbeidet.

Mangfold er et vidt og unyansert begrep. I artikkelen *Forsøk på begrepsavklaring*¹ skriver Viggo Vestel, forsker ved Nova, at begrepet ”kulturelt mangfold” har to betydninger. Den første er en samfunnsvitenskapelig betydning av kultur og omhandler holdninger, verdier, væremåter og normer, og som deles av dem som assosierer seg med en form for fellesskap. Den andre betydningen av ”kulturelt mangfold” er som et estetisk og kunstnerisk uttrykk. Begrepet blir med denne forståelsen vesentlig avgrenset. På lik linje med Vestels forståelse og argumentasjon, tolker vi mandatet dit hen at formålet må være å se på hvordan kinofilm og tv-drama (kunstnerisk og estetiske uttrykk) speiler samfunnet (synliggjør og bekrefter Norge som et mangfold av ulike kulturelle fellesskap). Hvordan representerer og forholder kinofilm og tv-drama seg til disse fellesskapene på filmrret og på skjermer? Hvilke historier blir fortalt?

For å fylle mangfoldsbegrepet med mening og gi det en funksjonalitet innen film- og tv-drama, foreslår arbeidsgruppen å nyansere begrepet ved å dele mangfold inn i tre; skapermangfold, innholdsmangfold og brukermangfold: av – om – for. De tre leddene i kjeden gir spesifikke og forskjellige bidrag til mangfoldet.

Skapermangfold

Arbeidsgruppen diskuterte hvilke kriterier som bør vektlegges i en definisjon av skapermangfold med bakgrunn i blant annet problemstillingens aktualitet. Sommeren 2012 ga et innblikk i den tilbakevendende debatten om hvem som skaper film i Norge og hvor de kommer fra i landet. NRK², landsdekkende presse og lokalpresse ga uttrykk for en kritisk holdning til en sentralisert filmbransje. Det ble påstått at økt sentralisering ikke er forenlig med krav om målsetninger til mangfold. NFI definerer den enkelte films tilhørighet ut ifra produksjonsselskapenes postadresse. Arbeidsgruppen observerer at produksjonsselskapenes postadresse ikke nødvendigvis er en definerende faktor for innholdsmangfold³.

Arbeidsgruppen definerer skapermangfold som graden av variasjon og representasjon blant de skapende kreftene; manusforfattere, regissører og produsenter. Variasjonen avtegner seg i representasjon av kjønn, alder, geografi og minoritetstilhørighet.

1 Kulturelt Mangfold 2008, kap. 2: Meninger om mangfold, s. 48.

2 Se NRK Dagsrevyen 18. juli 2012 og debatt i medier juni, juli, august 2012 om sentraliseringen av filmbransjen, som for eksempel *Film – mer enn en Oslo-sak* i avisa Nordlys, *Ikke verdens navle* i avisa Klassekampen og *Raser mot liten pengestøtte til langfilmen utenfor Oslo*: <http://www.nrk.no/kultur-og-underholdning/1.8247381>

3 Det er flere utfordringer ved å kategorisere filmer som regionale eller fra Oslo basert på produksjonsselskapets postadresse. Et retorisk eksempel: Filmen *Pornopung* (planlagt premiere i 2013) er en adaptasjon av boken med samme navn, skrevet av Mads Larsen. Mads er født i Kirkenes og oppvokst i Trondheim. Han har jobbet som journalist i Dagbladet i Oslo og har også bidratt til å skrive manuset til filmen. Filmen er regissert av Johan Dyrstad fra Stavanger og hovedrollen spilles av Ole Christoffer Ertvaag fra Stavanger. Filmen er produsert av Ravn Wikhaug fra Moss og produksjonsselskapet Feil Film, med postadresse Hausmannsgate 39, 0182 Oslo. Oslo er også opptaksstedet. Representerer denne filmen hele landet, Stavanger og Oslo, eller bare Oslo?

” Til nå har jeg hele tiden holdt på at identitet dannes av mangfoldet av tilhørigheter, men det er ikke viktig å holde fast på at det bare finnes én identitet, og at vi må leve den ut som en helhet. En persons identitet er ikke en sammenblanding av selvstendige tilhørigheter. Den er ikke et lappverk, den er et mønster på en stram hud. Det er nok bare at én eneste av tilhørighetene blir berørt, og hele personen begynner å dirre.”

Amin Maalouf, 1999. *Identitet som dreper*, s. 26.

Begrepet ”minoritet” viser til en person som tilhører en minoritet i samfunnet, jf. NOU 2011: 14 *Bedre integrering*. Ved bruk av begrepet, kan det være nødvendig å presisere *hva* som gjør personen eller gruppen til en minoritet. Det kan være en *etnisk minoritet*, en *språklig minoritet* eller en *religiøs minoritet*. Den samme personen kan identifisere seg med og tilhøre flere minoriteter og samtidig være en del av majoriteten, for eksempel en lesbisk kvinne, en kristen pakistaner eller en jødisk norskfødt mann. I den grad disse kjennetegnene knyttes opp til personers eller grupperes fysiske utseende, navn eller språk, snakker vi om synlige minoriteter. Det er denne synligheten statistikken viser til under punkt 3 i innspillsnotatet.

Innholdsmangfold

Det er enighet i arbeidsgruppen om at historiene som blir vist på lerret og skjermer er kjernen i vår forståelse av mangfold. Vi observerer og imøteser derfor en filmpolitisk forskyvning fra de siste årenes kvantitative vektlegging av tall og markedsandeler, til innhold og det kvalitative. Norske filmer har gjenvunnet folkets tillit og har en bred publikumsoppslutning, med en markedsandel på 24,5 pst. i 2011, som er den høyeste andelen som er målt noen

gang, jf. Prop. 1 S 2012–2013. Målet om 25 norske kinofilmer i året ble nådd i 2010 og 2011, men mangfold, kunstnerisk dristighet og nyskapning blir fortsatt etterlyst. ”Neste målsetting handler derfor ikke om å få lage enda flere filmer, men å få enda flere gode filmer” (Huitfeldt 02.07.2012). Det er her viktig å understreke at den ”gode filmen” tolkes i et mangfoldsperspektiv som unike og varierte historier med en egenart og en særegen fortellerstemme. Mangfold blir da et kvalitetsbegrep.

Innholdsmangfold defineres som graden av variasjon i filmenes sjanger, handling og tematikk, som forteller noe om hvilke historier som blir fortalt og til hvem. Begrepet ”sjanger” benyttes i en utvidet forstand, hvor for eksempel barne- og ungdomsfilm blir definert som sjangerkategorien. I tillegg avtegner variasjon seg gjennom ulike hovedroller (kjønn, alder, geografi og minoritetstilhørighet). Det audiovisuelle uttrykket påvirker også i stor grad opplevelsen av mangfold, men er utfordrende å tillegge målbare kriterier.

Brukermangfold

Hverdagen til film- og tv-brukere er i endring. Med de mange nye mulighetene som har kommet med digi-

taliseringen og med nasjonale og internasjonale strømmingstjenester på nettet, kan norsk kinofilm og tv-dramatikk lettere gjøres tilgjengelig for alle. Mens eldre generasjoner er mer satt i tradisjonelle brukermønstre, innen tradisjonelle medier som kino og tv, er spesielt barn og unge opptatt av nye brukermuligheter på forskjellige og mobile plattformer. De unge går fortsatt mest på kino, men antall besøk synker, jf. Norsk mediebarometer 2011. Det er derfor viktig at norske produksjoner er til stede og synlig på plattformer der spesielt yngre generasjoner befinner seg.

Arbeidsgruppen velger å definere brukermangfold som tilgjengeliggjøring av film og tv-dramatikk for hele befolkningen. Også her avtegner variasjon seg gjennom demografiske ulikheter som kjønn, alder, geografi og minoritetstilhørighet. I tillegg er det variasjon i hva brukerne søker seg til av innhold, og hvilke kanaler de mottar innholdet igjennom.

2. Vurdere hindrene for mangfold. Hva/hvor er hindrene?

Hindrene for mangfold fins i den enkelte, i gruppene og i institusjonene, slik også graden av vilje til å rive ned hindrene gjør. Utfordringen er å bli bevisst hvilke hindre som er mest ødeleggende, med hvilke konsekvenser, og hvordan vi kan komme dem til livs. Et av de sterkeste hindrene ligger i oppfatningen av at det ikke fins hindre. At vi tror at mulighetene er like for alle, og at vi evner å se *den andre* og vurdere dennes verk eller uttalelse på en objektiv måte. Vi er alle farget av vårt eget utgangspunkt og forstår *den andre* ut ifra de erfaringene og referansene vi selv

besitter. Mangel på bevissthet, innsikt, kunnskap og erfaring og manglende vilje til stadig å øke ambisjonene på dette området, står som et avgjørende hinder for økt mangfold.

I film- og tv-bransjen gjør hindrene seg gjeldende på flere områder. Under følger en rekke punkter som arbeidsgruppen mener hindrer mangfold i kinofilm og tv-drama. Diskusjonene rundt punktene under og tilhørende begrunnelser var et viktig underlag for arbeidet med tiltakene.

Myter: Det ligger i mytens natur å være riktig og uriktig, både sann og usann. Sosialantropologen Marianne Gullestad gir oss et innblikk i hvorfor myter er viktig å ta tak i, også uavhengig av statistiske fakta: "Forestillingen om det homogene Norge er... en myte i myte-teoretisk forstand: Den er både sann og usann, den kapsler inn og forseglar motsetninger, og den fungerer som grunnlag for tenkning og handling. Myten om homogenitet motiverer til at det skilles skarpt mellom 'oss', som er homogene, og 'de fremmede', som antas å forstyrre denne homogeniteten. Den fungerer med andre ord som et hinder når nye grupper skal 'integres' i det sivile samfunns uformelle fellesskap" (Gullestad 2002, s. 68). Disse hindrene viser ikke bare til forskjellige minoriteter i Norge, men har også overføringsverdi til kinofilm og tv-drama. Myter forsterker reproduksjonen av etablerte strukturer og tankemønstre i bransjen.

Sosiale strukturer: Arbeidsgruppen er opptatt av å forsøke og sette fingeren på hvor innsnevringen eller frafallet blant underskogen av talenter skjer. Å orientere seg mot en karriere innen

kulturliv, kunst, film og tv er risikofylte yrkesvalg. Det oppfattes spesielt risikofylt for dem som kommer fra en innvandrerbakgrunn (jf. Vassenden og Bergsgard 2011, s. 41). Foreldrenes migrasjon plasserer ofte familien i en lav sosial posisjon med klare ønsker om sosial mobilitet. Det skaper forventninger om at barna gjennom utdanning bidrar til familiens fulle inklusjon i det norske samfunnet og helst gjennom eliteprofesjoner som advokat, lege og ingeniør. En utdanning eller jobb innen film- og tv-bransjen vil av mange foreldre bli oppfattet som et brudd med familiens forventninger om økonomisk trygghet og sosial mobilitet.

Rekruttering: Produsentleddet fungerer som en "gate keeper" på linje med et forlagshus eller et teater. Derfor er det av betydning at den norske filmprodusentstanden er heterogen. I 1997 fikk Norge en nasjonal filmhøyskole på Lillehammer. Den har vært avgjørende for å rekruttere skapende krefter til filmbransjen. I en viss utstrekning har det vært bevissthet rundt å rekruttere studenter med minoritetstilhørighet. En gjennomgang av de åtte studentkullene ved filmskolen, viser at studenter med minoritetstilhørighet for det meste befinner seg på regilinjen. Arbeidsgruppen spør seg om dette er tilstrekkelig for å oppnå mangfold. Svært få produksjonsselskaper produserer mer enn en-to kinofilmer eller tv-dramaer i året. De fleste langt færre. De seleksjonskriteriene som trer inn vil derfor ofte være basert på kunnskap og gjenkjennelse. Når det skal investeres tid og krefter over flere år, velger man seg prosjekter med historier, temaer og kolleger som man identifiserer seg med og har lyst til å jobbe med. Dersom en produsent ikke kjenner seg igjen i en historie, ikke

kan relatere til dens miljø, handling og budskap, – kort sagt ikke finner den relevant, vil det være sannsynlig at prosjektet blir valgt bort. Mangfold i produsentleddet er derfor av vesentlig betydning for mangfold i innholdet.

Kjønn: Filmbransjen er en mannsdominert bransje der kvinner i snitt sjelden utgjør mer enn 20–25 pst. innenfor nøkkelfunksjonene manus, regi og produsent. Først i 2010 ble en spillefilm for eksempel fotografert av en kvinne (Anna Myking, *Sykt lykkelig*). Hindrene for kvinners deltakelse i filmbransjen har vært gjenstand for en rekke utredninger, analyser, debatter og tiltak gjennom det siste tiåret⁴. Det stadig tilbakevendende fokuset har avstedkommet en bevissthet og en viss forbedring, men ingen strukturelle endringer som sikrer kvinners delaktighet over tid. Den politiske målsettingen om minimum 40 pst. kvinner innen 2010, definert i St.meld. nr. 22 (2006–2007) *Veiviseren* boks 4.1, er på langt nær innfridd. Per i dag låter utviklingen til å gå i negativ retning. Etter mer enn ti års fokus på kvinners marginale plass i filmbransjen og der til de utarbeidede forslag om tiltak og virkemidler, er det nødvendig å påpeke at et av hinderene blant annet ligger i politikernes manglende vilje til å gjennomføre egne definerte målsettinger.

Høyterskel og begrenset lavterskeltilbud: Terskelen inn til NFI, og i noe mindre grad til de regionale filmfondene,

4 1) AFI-rapporten "Når menn velger menn og kvinner velger menn..." (2004), 2) "Tallenes tale" – en kvantitativ studie (2006), 3) NFI-seminaret "Hvor står kvinner i norsk filmbransje – og hvor burde de stå?" (30. august 2006), 4) AC Nielsen-rapporten "Kvinner i filmbransjen" en kvalitativ studie (2006), 5) St.meld. nr. 22 "Veiviseren – politiske måloppnåelser (2006–2007)", 6) Bransjerådets egen rapport "Ta alle talentene i bruk" (2010).

er høy, noe som skyldes at deres tjenester er rettet mot den profesjonelle filmbransjen. Men graden av profesjonalitet har vært, og vil være, et omdiskutert tema. NFI oppfordrer ikke til nye produksjonsmiljøer og står dermed i fare for å sementere eksisterende miljøer. I visse tilfeller kan dagens praksis føre til en selvsensur som resulterer i at mangfoldsprosjekter ikke kommer frem. De regionale filmfondene har mindre strenge formalkrav til produksjonsselskaperens erfaringsgrunnlag og bidrar i større grad til nyrekruttering. Filmsentrene har en annen og tydeligere rolle enn NFI, hvor arbeid for og med underskogen og talentutvikling står i fokus. Oslo har ikke et filmsenter som kan ivareta et slikt lavterskeltilbud.

Per i dag har ikke filmsentrene mulighet til å utvikle langfilmprosjekter. Dette innebærer at filmskapere i hele landet er henvist til NFI. Vel vitende om at terskelen er høy, og veien til Oslo kanskje lang, kan mangfold gå tapt.

Manglende felles system for innsamling av data: For å iverksette endringstiltak som kan lede til økt mangfold, er det avgjørende å ha kunnskap om det feltet der endringen skal finne sted. NFI har utviklet og implementert saksbehandlingssystemet "Valborg", som benyttes i alle saker med søknad om tilskudd etter forskriftene⁵. Valborg

er også tenkt utviklet for å kunne hente ut statistikk, men denne modulen er ikke implementert per 23. oktober 2012. FilmReg, som er en paraplyorganisasjon for de regionale filmsentre og fond, har utviklet et felles saksbehandlings- og statistikkssystem, kalt Regbase.no, som blir lansert i løpet av oktober 2012. Intensjonen er at statistikkproduksjonen fra Valborg og Regbase.no skal samkjøres når begge systemer er implementert og fungerer.

En mangelfull innsamling og behandling av data gir oss et svakere kunnskapsnivå om tingenes tilstand. Dette vil i sin tur kunne påvirke evnen og viljen til å gjennomføre endring og dermed virke som hinder for mangfold.

Sentralisering og mangel på incentivordninger: For filmproduksjonen i regionene er det et hinder at svært mye av produksjonsmiljøet tradisjonelt har vært sentrert rundt Oslo/Jar. Det har skapt en drivkraft og en "sentraliserings egendynamikk", jf. *En neve dollar mer* (2011), som har gjort det vanskelig å etablere levedyktige miljøer i andre deler av landet. En lenge etterlengtet incentivordning med en form for refusjon til internasjonale produksjoner med innspilling i Norge, vil bidra til økt profesjonalisering og styrking av bransjen i regionene. Kostnadsnivået i Norge er i dag et hinder for å legge utenlandske filmproduksjoner til landet, og flere land det er naturlig å sammenligne seg med har slike incentivordninger, for eksempel Island og Irland. Disse ordningene har ofte vært avgjørende for bygging av profesjonelle filmmiljøer i de aktuelle regionene.

Mangelfull satsing på alternative distribusjonskanaler: Vi befinner

5 NFI registrerer ulike parametere innenfor de enkelte tilskuddsordningene som administreres av NFI, både på søknadsnivå og på tilskuddsnivå, som kjønnsfordeling og produksjonsselskaperens tilhørighet. Det samme er forsøkt gjennomført i forhold til innspillingssteder (lokasjoner), men det er et utfordrende parameter å følge opp. I etterhånd blir dialogens språk registrert, for å kunne besvare spørsmål fra UNESCOs statistiktjeneste. Dette er i utgangspunktet ikke et standardelement i NFIs registrering. Etnisitet blir ikke registrert pga. utfordrende problemstillinger og definisjonsspørsmål.

oss i et paradigmeskifte. Media, Telecom og IT har smeltet sammen, og filmens- og tv-brukerens hverdag er i endring. Det er nå mulig for den enkelte bruker å skreddersy film og tv-innhold etter eget ønske og ta det med seg for eksempel på smarttelefoner eller nettbrett. Brukeren kan velge å se film når som helst og hvor som helst – i stua eller på bussen. Dette innholdet kan være gratis reklamefinansiert, kjøpt til stykkpris, eller det kan være en abonnements-tjeneste. Denne realiteten medfører utfordringer som påvirker distribusjon av innhold, ivaretagelse av opphavsrett og ikke minst, nye muligheter for tilgjengeliggjøring av norske filmer og tv-produksjoner. I Norge er det i liten grad lagt opp til produksjon og distribusjon av film for og via nettet. Det er foreløpig små endringer i besøkstallene for kino og seertallene for TV, jf. Norsk mediebarometer 2011, men samtidig er økningen i nye distribusjonskanaler eksplosiv. I tillegg til gratis-tjenester som tv.nrk.no og YouTube, selges det innhold gjennom abonnement og stykkpris på blant andre Netflix, TV2 Sumo, Viasat Play iTunes og snart også HBO. Mens amerikanske tv- og filmstrømmingstjenester allerede har lansert sine produksjoner, er det et svært mangelfullt utvalg av norske filmer, være seg spillefilmer eller dokumentarer, nye eller gamle. Norge har et egnet utgangspunkt for å være en ledende aktør i utviklingen av distribusjonsløsninger og tjenester på nett. Dette er fordi vi ligger i verdens-toppen på nett- og mobildekning, og den økonomiske velstanden gjør at en svært høy andel av befolkningen eier eller har tilgang til, en smarttelefon eller et nettbrett. Likevel fylles de nye tjenestene i stor grad med utenlandsk innhold. Manglende distribusjonsord-

ninger og rutiner for nettet utgjør et hinder for brukermangfold.

3. Vurdere hvilke stemmer og historier som ikke kommer frem

Som nevnt innledningsvis siterer mandatet som arbeidsgruppen har mottatt følgende påstand: *norsk film lages av menn fra Oslo vest*. Denne påstanden har vært gjentatt ved ulike anledninger og i ulike sammenhenger og bærer preg av å være en myte. Like fullt illustrerer den behovet for å ta rede på i hvilken grad myten stemmer – er det slik virkeligheten er?

For å kunne anbefale tiltak for et større mangfold i fremtiden, har arbeidsgruppen sett det som nødvendig å kunne si noe konkret om den nære fortid, nåtiden og den nære fremtiden. Arbeidsgruppen har foretatt en kvantitativ analyse av den statsstøttede kinofilmen med premiere i perioden 2010–2013/2014⁶ for fiksjonsfilm på kino, 2010–2013 for dokumentarfilm på kino, og 2006–2012 for tv-drama. Antall produksjoner i disse periodene utgjør 102 kinofilmer (88 fiksjonsfilmer og 14 dokumentarfilmer) og 32 tv-dramaproduksjoner. Dersom man ser på hvert enkelt år isolert blir tallmaterialet svært begrenset. Vi snakker da om de små talls statistikk, noe som ikke danner et godt empirisk grunnlag for analyse og konklusjoner. Arbeidsgruppen har derfor valgt å se alle årene samlet⁷.

6 Basert på kjente tall for 2013 og 2014. Analysen er basert på tall fra NFI.

7 I de tilfeller der en enhet deles av for eksempel flere personer med ulikt kjønn, alder og/eller nøkkelfunksjon (manus, regi og produsent), deles verdien proporsjonalt, – for eksempel 0,5 eller 0,33.

Analysen har et fokus på skapermangfold og innholdsmangfold. Kvantitativ statistikk om markedsandeler og besøk på kino er redegjort for i en rekke sammenhenger tidligere og er derfor ikke vektlagt⁸. Når det gjelder tv-drama har vi i imidlertid sett på brukermangfold ut ifra variabelen tv-stasjoner.

Vedrørende **skapermangfold** har vi tatt for oss variablene:

- kjønn, alder og minoritetstilhørighet (norsk som annetspråk⁹) innenfor nøkkelfunksjonene regi, manus og produsent. Variabelen minoritetstilhørighet har vi også talt opp i forhold til vestlig og ikke-vestlig bakgrunn. Her er imidlertid tallene så små at de ikke ligger inne i tabellen, men er gjengitt i teksten.
- antall regissører som har gjort mer enn en kinofilm i perioden. Også her er tallene så små at de ikke ligger inne i tabellen men er gjengitt i teksten.
- antall debuterende filmregissører på kinofilm¹⁰.

- vi har i tillegg sett på hvor i landet filmene er spilt inn og hvor produksjonsselskapet er lokalisert¹¹.

Vedrørende **innholdsmangfold** har arbeidsgruppen sett nærmere på følgende variabler:

- hvilke sjangere som blir laget. Vi har valgt å dele sjanger opp i følgende kategorier; drama, spenning (krim, triller og skrekk), komedie, barn, ungdom¹² og dokumentar. De samme kategoriene gjelder for tv-drama med unntak av dokumentar.
- antall kvinnelige hovedroller
- antall hovedroller der innehaver er over 50 år
- graden av flerkulturelt preg i filmverket. Det flerkulturelle har vi valgt å definere ut fra hovedrolle med minoritetstilhørighet og/eller tema eller handling. Denne vurderingen bærer preg av kjønn.
- antall adaptasjoner av litterære forelegg og/eller eksisterende filmunivers. Med eksisterende filmunivers mener vi nye versjoner, såkalte "re-make", eks. *Reisen til julestjernen* (2012), eller oppfølger, også kalt "sequel", eks. *Blåfjell 2 – Jakten på det magiske horn* (2011).
- for tv-drama har vi i tillegg valgt å se på antall animasjonsfilmer og nettdrama.

Fiksjonsfilm på kino

Når Norsk filminstitutt gjengir statistikk for kinofilm, er dokumentarfilm og fiksjon slått sammen i samme tallmaterialet. For å synliggjøre verdiene i dokumentarfilmen på kino har arbeids-

8 Se Film & Kinos tall og fakta knyttet til kinobesøket i Norge: <http://www.kino.no/tallogfakta/> og Norsk mediebarometer 2011: <http://www.ssb.no/medie/sa128/kino.pdf>

9 Bruken av begrepet "minoritetstilhørighet" gjør det nødvendig å presisere hva som gjør personer eller grupper til en minoritet. I dette tilfellet vises det til "minoritetsspråklig" som betyr personer som ikke har norsk som sitt førstespråk/morsmål, jf. NOU 2011: 14 *Bedre integrering*. Personer som er født i Norge av innvandrede foreldre kan regne norsk som sitt førstespråk eller foreldrenes språk som sitt førstespråk. Arbeidsgruppens statistikk viser til at foreldrenes språk er førstespråket og norsk andrespråket. I denne klassifiseringen ligger det ikke kunnskap om den enkeltes faktiske norskkunnskaper, og måten dette måles på knyttes til kjønn.

10 På grunn av manglende data kan vi ikke redegjøre for antall debuterende manusforfattere og produsenter, eller skapende krefter innen tv-drama.

11 På grunn av manglende dokumentasjon har det ikke vært mulig å inkludere regional innspilling for tv-drama.

12 NFI slår sammen barn og ungdom til én kategori.

gruppen valgt å dele tallmaterialet opp i to tabeller; én for fiksjonsfilm på kino og én for dokumentarfilm på kino. I tillegg har vi en egen tabell for tv-drama.

Skapermangfold i fiksjonsfilm:

Når det gjelder skapermangfold, er arbeidsgruppen av den oppfatning at det her fins rom for forbedringer.

Et positivt funn er at nesten 1/3 av filmene spilles inn i **regionene**, samtidig som 82 pst. av produksjonsselskapene holder til på det sentrale Østlandet. Dette forteller oss at produksjonsselskapets lokalisering ikke er avgjørende for hvor filmen spilles inn, noe som igjen er viktig for at hele det geografiske landet vårt vises i filmreportoaret.

Kvinneandelen i nøkkelfunksjonene ligger i snitt på 24 pst. Kvinnelig regi utgjør kun 18 pst. Det kan se ut til at de siste årenes bevisstgjøring har resultert i at flere menn lager filmer med bærende kvinneroller, mens andelen kvinner i nøkkelfunksjoner forblir forholdsvis konstant, rundt 20 pst. Dette er langt fra den politiske målsettingen som er definert i *Veiviseren* til å være minimum 40 pst. innen 2010.

Antallet **regidebutanter** ligger tilnærmet konstant på ca. 40 pst. i perioden. På den ene side er den forholdsvis høye andelen av debutanter en utfordring med tanke på kontinuitet og mulighet til å stå i arbeid over tid. På den annen side fordrer ønsket om et stadig tilfang av nye stemmer for å oppnå mangfold, at andelen debutanter er vesentlig.

Filmbransjen er blitt beskyldt for å være en **ungdomsbransje** der det er vanskelig å bli gammel. Tallene viser at

Tabell 1: Fiksjonsfilm på kino 2010–2013/2014

	2010– 2013/2014	%
Antall filmer	88	100
Skapermangfold		
Regional produsent	16	18
Regional innspilling	25	28
Kvinnelig regi	16	18
Kvinnelig manus	23	26
Kvinnelig produsent	24	27
Regidebutant	34	39
Alder Regi 50+	18	20
Alder Manus 50+	19	22
Alder Produsent 50+	25	28
Regi, norsk som 2. språk	9	10
Manus, norsk som 2. språk	16	18
Produsent, norsk som 2. språk	7	8
Innholdsmangfold		
Drama	36	41
Spenning	16	18
Komedie	10	11
Barn	21	24
Ungdom	6	6
Kvinnelig hovedrolle	31	35
Hovedrolle over 50 år	5	6
Flerkulturell (rolle/handling/tema)	6	7
Adaptasjon	40	45

vanskeligst er det for regissørene, der bare 20 pst. er **over 50 år**. Sammenlagt for nøkkelfunksjonene manus, regi og produsent er det ca. 23 pst. som er over 50 år. Dette forteller oss at filmbransjen tappes for verdifull kompetanse i en skala som svært få andre sektorer utsettes for, være seg i kultur- eller næringslivet.

Muligheten for å oppnå **kontinuitet** later i tillegg til å være påvirket av variabelen kjønn. Fem menn har regissert mer enn en film i perioden. Ingen kvinner har regissert mer enn en film. Fire menn har skrevet manus til mer enn en film i perioden. Ingen kvinner har skrevet manus til mer enn en film. 14 produksjonsselskaper¹³ har produsert mer enn en film i perioden. Av disse har seks produsert mer enn fem filmer, med et makstall på åtte.

Av 88 filmer i perioden er ni filmer regissert eller co-regissert av **regissører som har norsk som annetspråk** (10 pst.). Samtlige regissører er menn. Fire regissører kommer fra et ikke-vestlig land. Vi savner kvinner med minoritetsbakgrunn som så langt er fullstendig fraværende.

16 filmer er skrevet eller co-skrevet av 21 **manusforfattere som har norsk som annetspråk**. To av disse forfatterne er kvinner. Syv av filmene er skrevet eller co-skrevet av mannlige, nordiske manusforfattere fra Danmark, Sverige og Finland. Fire personer har ikke-vestlig bakgrunn. Samtlige av disse er menn og er identiske med personene i kategorien regissør.

Åtte utenlandske personer – to kvinner og seks menn – står oppført som produsenter eller co-produsenter på syv av filmene. *Varg Veum*-serien utgjør tre av disse syv filmene. Alle produsentene har **vestlig bakgrunn**.

Innholdsmangfold i fiksjonsfilm:

70 pst. av fiksjonsfilmen er myntet på et voksent og ungt voksent publikum (drama, spenning og komedie), mens 30 pst. av filmene lages for barn og ungdom. Fordelingen mellom de ulike sjangerene må sies å være forholdsvis **variert**, men den ”rene” ungdomsfilmen (6 pst.) har en lav andel. Også filmer beregnet for et eldre publikum er det få av, men her skal det tillegges at flere filmer forsøker å favne bredt i sin målgruppe og lykkes også med det, som f.eks. *Max Manus* (2008) og *Kon-Tiki* (2012).

Antall **kvinnelige hovedroller** ligger på 35 pst. En markant økningen har funnet sted de siste årene av perioden. Derimot er det lenger mellom hovedroller eller bærende **karakterer for dem over 50 år**, som utgjør 6 pst.

Filmer som formidler en flerkulturalitet i form av hovedrolle med minoritetsbakgrunn eller tematikk/historie som gjen-speiler et **flerkulturelt** samfunn¹⁴ ligger på 7 pst. Det flerkulturelle innslaget er marginalt og holdes blant annet oppe av komedier som *Tomme Tønner I og II*.

Andelen adaptasjon fra litterære forelegg eller eksisterendefilmunivers ligger totalt på 45 pst. Av de 27 filmene som sammenlagt utgjør repertoaret for barn og ungdom er 74 pst. (20 filmer)

13 Flere filmselskaper oppretter underselskaper for hver enkelt filmproduksjon.

14 Noen filmer har svenske, finske og tyske skuespillere, og enkelte scener er spilt inn i utlandet (*To liv* fra 2012 og *En som deg* som kommer i 2013).

adaptasjon. Forklaringen på den høye andelen adaptasjon kan ses i sammenheng med økte krav til egenkapital, noe som øker risiko og krav til inntjening. Å lage film av univers som allerede er kjent for publikum kan øke sannsynligheten for et større billettsalg. Resultatet av denne formen for kommersialisering kan antas å være et redusert mangfold i den forstand at det blir vanskeligere å få gjennomslag for nyskrevne og nyskapende samtidshistorier¹⁵.

Dokumentarfilm på kino

Dokumentarfilmen kommer i mange varianter. Arbeidsgruppen har diskutert behovet for å dele den opp i undersjangere (eks. portretter, undersøkende journalistikk, samfunnskritisk, livsstil, natur og miljø, den personlige fortellingen samt de hybride sjangerne). NFI teller all dokumentarfilm i samme kategori, noe som gjør det utfordrende å identifisere innholdsmangfoldet. I og med at det totale antall dokumentarfilmer på kino i perioden 2010–2013 er begrenset til 14 filmer¹⁶ har arbeidsgruppen likevel valgt se alle under ett¹⁷.

15 Arbeidsgruppen går ikke inn på det statistiske underlagsmaterialet for hvilke filmer som gjør størst kommersiell suksess. Vi vil imidlertid påpeke at det er en pågående debatt i bransjen og en årvåkenhet i NFIs produksjons- og utviklingsavdeling med fokus på sammenheng mellom kommersiell ambisjon og kommersiell suksess. Erfaring viser at det ofte er vanskelig å forutse hvilke filmer som faktisk gjør kommersiell suksess på kino, og at det i visse sammenhenger er de konsulentstøttede filmene som oppnår flest antall solgte billetter.

16 Tre filmer er lagt inn i arbeidsgruppens tallmateriale som NFI ikke inkluderer på grunn av spesifikke kriterier. Disse er: *Reunion* (2011), *Når boblene brister* (2012) og *Shakespeares skjulte sannhet* (2012)

17 Den store variasjonen av innhold i dokumentarfilm er blant annet å finne i alle de enkeltstående dokumentarer og dokumentarserier som ikke går på kino. Disse utgjør i antall rundt en tredjedel av NFIs tildelinger til lange produksjoner, men ligger utenfor arbeidsgruppens avgrensning av mandatet.

Tabell 2: Dokumentar på kino 2010–2013

	2010–2013	%
Antall dokumentarfilmer	14	100
Skapermangfold		
Regional produsent	4	29
Regional innspilling	3	21
Kvinnelig regi	6	43
Kvinnelig manus	6	43
Kvinnelig produsent	8	57
Regidebutant	7	50
Alder Regi 50+	4	29
Alder Manus 50+	4	29
Alder Produsent 50+	6	43
Regi, norsk som 2. språk	1	7
Manus, norsk som 2. språk	1	7
Produsent, norsk som 2. språk	0	0
Innholdsmangfold		
Kvinnelig hovedrolle	4	29
Hovedrolle over 50 år	5	36
Flerkulturell (rolle/handling/tema)	5	36
Adaptasjon	1	7

Skapermangfold i dokumentarfilm på kino: Andelen dokumentarfilmprodusenter med adresse i **regionene** er høyere enn for fiksjonsprodusentene (29 mot 18 pst.). Dette påvirker i liten grad hvor filmene er spilt inn. 21 pst. av dokumentarfilmene er **spilt inn i regionene**. Dette kan delvis forklares gjennom at dokumentarfilm i større utstrekning spilles inn i utlandet.

Kinodokumentarfilmen oppnår den politiske målsettingen om 40 pst. **kjønnsrepresentasjon i nøkkelfunksjonene** med et snitt på 48 pst. Dette er i tråd med hva bransjerådet for film påpeker i sin rapport *Ta alle talentene i bruk* (2010). Virkemidler og tiltak for å få en jevnere kjønnsfordeling bør derfor rettes mot fiksjonsfilmen for kino.

Andelen **regidebutanter** (50 pst.) ligger noe høyere enn innen fiksjonsfilmen (40 pst.).

Aldersnivået blant dokumentarfilmskaper ligger noe høyere enn innenfor fiksjonen. Blant manusforfattere og regissører på dokumentarfilm er 29 pst. **over 50 år**, mot 21 pst. på fiksjon. 43 pst. av dokumentarfilmprodusentene er eldre enn 50 år, mot 28 pst. innen fiksjonen. Mindre enn halvparten av filmskaperne er over 50 år. Dette innebærer at også innen dokumentarfilmen er det et press som gjør at filmskaperne velger seg bort fra yrket.

En film, *Liv og Ingemar* fra 2012, er regissert og skrevet av en ikke-vestlig mann, indieren Dheeraj Akolkar, noe som utgjør 7 pst. Ingen dokumentarfilmer er produsert av personer med minoritetstilhørighet.

Innholdsmangfold i dokumentarfilm på kino:

Andelen **kvinnelige hovedroller** i dokumentarfilm ligger lavere enn i fiksjonsfilmen med 29 mot 35 pst.

Mens andelen **hovedroller over 50 år** er 6 pst. i fiksjonsfilmen, ligger den radikalt høyere med 36 pst. innenfor dokumentaren.

Graden av **flerkulturalitet** øker også radikalt fra 7 pst. innen fiksjonsfilm til 36 pst. innen dokumentarfilm.

En film, som utgjør 7 pst. av det totale antall dokumentarfilmer, er en **oppfølger** – *Gunnar Goes God* fra 2010.

TV-drama

I perioden 2006–2012 har NFI tildelt støtte til 32 tv-dramaproduksjoner¹⁸. TV-kanalene, og særskilt NRK står for en betydelig andel egenprodusert drama som ikke mottar støtte fra NFI. Disse produksjonene inngår ikke i tallmaterialet, men bidrar til at det reelle innholdsmangfoldet som tilgjengeliggjøres for publikum er vesentlig høyere enn gjengitt i innspillsnotatet.

Skapermangfold i tv-drama:

Kun fire produksjonsselskaper (13 pst.) er registrert i **regionene**. Arbeidsgruppen har ikke hatt tilgang til data for hvor innspillingene har funnet sted.

Kvinneandelene ligger forholdsvis jevnt på 30 pst. i alle nøkkelfunksjoner, men det er verdt å merke seg at det er svært få kvinner over 50 år. Kvinner jobber i hovedsak med tv-drama for barn.

Tre dramaserier (17 pst.) for voksne er skrevet av kvinner.¹⁹

Noe som kjennetegner skapermangfoldet i tv-drama er at svært få personer i **nøkkelfunksjonene er over 50 år**, og kun en er regissør; Arne Lindtner Næss med regi på *Karsten og Petra* i 2012. Innenfor manus og produsentrollen er andelen over 50 år henholdsvis 27 og 34 pst.

En dansk mann står oppført som produsent på *Varg Veum* i 2006. I tillegg har tyrkisk/norske Nefise Øzkal Lorentzen manus og regi på den flerkulturelle tv-serien *Detektivklubben* for barn. Danske Kirsten Bonnèn Rask har også skrevet manus. Disse utgjør andelen filmskaperne som har **norsk som annetspråk**.

Innholdsmangfold i tv-drama:

Halvparten av produksjonene som har mottatt støtte fra NFI er beregnet for barn og unge. Komedie og sitcom utgjør nesten halvparten av tv-dramatikken beregnet for voksne med programmer som; *Etaten*, *En god nummer to*, *Dag*, *Kongsvik ungdomsskole* m.fl. Det er blitt produsert fire spenningsserier og fem dramaserier. Rene ungdomsserier er det få av, kun 2; *Dauinger* og *Saivu*.

Nivået på antall **kvinnelige hovedroller** har vært forholdsvis konstant i perioden og utgjør 28 pst.

Antall bærende **roller for personer over 50 år** finnes nesten ikke, med marginale 0,25 pst.²⁰

19 Arbeidsgruppen har ikke hatt full oversikt over serieforfattere men baserer analysen på informasjon fra NFI og noe egne undersøkelser.

20 Stein Wings karakter i *Koselig med peis* (2011), NRK

Tabell 3: TV-Drama 2006–2012, tildelt produksjonsstøtte fra Norsk filminstiutt

	2006–2012	%
Antall produksjoner	32	100
Skapermangfold		
Regional produsent	4	13
Regional innspilling	-	-
Kvinnelig regi	9,5	30
Kvinnelig manus	9,75	30
Kvinnelig produsent	10,5	33
Alder Regi 50+	1	3
Alder Manus 50+	8,5	27
Alder Produsent 50+	11	34
Regi, norsk som 2. språk	1	3
Manus, norsk som 2. språk	2	6
Produsent, norsk som 2. språk	1	3
Innholdsmangfold		
Drama	6	19
Spenning	4	13
Komedie	7	22
Barn	13	41
Ungdom	2	6
Kvinnelig hovedrolle	9	28
Hovedrolle over 50 år	0,25	1
Flerkulturell (rolle/handling/tema)	5	16
Adaptasjon	10	31
Animasjon	7	22
Nett-drama	1	3
Brukermangfold/TV-stasjon		
NRK	21	66
TV2	8	25
TVNorge	2	6
TV3	1	3

Det **flerkulturelle** innslaget introduseres i 2007 med serien *Ping Pong* for barn. For voksne ble dette først synlig i *Lilyhammer* og *Hellford* som mottok støtte i 2010. Totalt er det kun 16 pst. av produksjonene som har et flerkulturelt islett²¹.

Av de 15 produksjonene som sammenlagt utgjør repertoaret for barn og ungdom i tv-drama, er ti filmer (66 pst.) **adaptasjoner** fra litterære forelegg eller eksisterende filmunivers, for eksempel *Hubert og Elias*. Ser vi all tv-drama under ett (voksen, barn og ungdom) er andelen adaptasjon 31 pst. Andelen adaptasjon totalt sett er lavere i tv-drama enn i spillefilm, selv om den for barn og ungdom ligger forholdsvis jevnt. Dette kan bl.a. forklares med at det ikke stilles krav til inntjening gjen-

nom billettsalg til tv-drama. Ikke desto mindre skal tv-seriene "selges inn" til tv-stasjonene, som igjen overvåker sine seertall nøye, være seg det er en kommersiell tv-kanal eller ikke. Også her kan det se ut som om det antas at antall seere øker dersom det dramatiske verket er basert på et kjent univers, som *Buzz Aldrin, hvor ble det av deg i alt mylderet?*, *Halvbroren* eller *Varg Veum*. Konsekvensen er den samme som for spillefilmen; et redusert mangfold i den forstand at det blir vanskeligere å få gjennomslag for nyskrevne og nyskappende samtidshistorier.

En stor andel av tv-dramaproduksjonen er for små barn (41 pst.). **Animasjon** og tegnefilmer utgjør hele 22 pst. av totalen.

Overgripende funn og konklusjon: Følgende historier kommer i mindre grad frem: a) originale, nyskrevne historier generelt, men spesielt for barn og unge b) historier om og med eldre c) historier om og med personer med minoritetstilhørighet og d) historier om og med kvinner.

Dokumentarfilm på kino er den kategorien som har størst variasjon, både i skaper- og innholdsmangfold. TV-drama utpeker seg ved å produsere innhold for små barn. Svært mye kinofilm og tv-drama for barn og ungdom er adaptasjoner. Tallene viser at det er en overvekt av norske menn under 50 år som skriver, regisserer og produserer norsk audiovisuelt innhold i alle sjangere og formater. Størst er likevel dominansen i fiksjonsprosjekter for kino med høye budsjetter og kommersiell profil. Jo smalere og billigere filmprosjektene er, jo større er kvinnerepresentasjonen, og vice versa. Dette betyr at den siterte myten bærer en stor grad av sannhetsgehalt, selv om vi ikke har belegg for å påstå at de aktuelle mennene kommer fra Oslo vest.

21 *Taxi* (2011) NRK, i regi av Ulrik Imtiaz Rolsen er kanskje den samtidsserien som i størst grad er bærer av flerkulturalitet. Serien er ikke støttet av NFI og inngår ikke i denne statistikken.

Én produksjon er produsert med tanke for **nett**; *Fjellgården Trollheimen* for barn på NRK nett-TV.

Brukermangfold i tv-drama:

To av tre tv-dramaproduksjoner produseres for NRK. Forklaringen på dette ligger langt på vei i at NRK selv er en stor co-finansør til de aktuelle produksjonene. TV 2 ligger som en god nummer to med 25 pst., mens TVNorge og TV3 kun har henholdsvis to og en dramaproduksjon støttet av NFI. Disse er *Kongsvik ungdomsskole* (komedie), og *Køber* (spenning) for TVNorge og *Spesialenheten* (krim) for TV3.

4. Vurdere mulighetene for å påvirke til økt mangfold

Gjennom det årlige tildelingsbrevet fra staten til NFI, de regionale filmsentrene og de regionale filmfondene gis det en rekke føringer for støtten til det påfølgende filmproduksjonsåret. Statens innblanding i innhold er kontroversielt, jf. prinsippet om armlengdes avstand. Samtidig ser arbeidsgruppen at styring av penger til de enkelte støtteordningene gir økt måloppnåelse, noe som igjen har ledet til økte tilskudd til filmsektoren de siste årene. Denne satsingen har blant annet lagt grunnen for at økt mangfold kan finne sted. En slik utvikling er viktig ikke bare for den norske kinofilmen, tv-drama og dets publikum, men også for andre kultur- og samfunnsarenaer.

Å oppnå økt mangfold, det være seg skapermangfold, innholdsmangfold eller brukermangfold, er i stor grad et spørsmål om vilje og evne til å definere målsettinger, tilrettelegge for disse målene og skape verktøy som kan måle

om målsettingene innfris. Det er for eksempel viktig at NFIs IKT-verktøy Valborg, som i dag brukes til registrering og utarbeidelse av statistisk materiale, samkjøres med de regionale filmsentrene og fondenes Regbase.no. Det er avgjørende at det stilles like krav til mangfold, at det rapporteres innenfor det samme systemet og med like vilkår og kriterier for hele landet. Kontinuerlig oppdatert innsikt og kunnskap om tingenes tilstand bereder grunnen for økt bevissthet og vilje til endring.

Å oppnå mangfold tar tid. Det krever et langsiktig arbeid rettet i hovedsak mot nye grupper og de unge. Graden av variert rekruttering og opprettholdelse av underskog er avgjørende for mangfoldet.

Arbeidsgruppen mener at de tiltakene som foreslås under pkt. 5, kan og vil påvirke til økt mangfold, gitt at flere tiltak virker sammen over tid.

5. Komme med forslag til tiltak

Arbeidsgruppen velger å fremme forslag til tiltak ut i fra de tre definerte mangfoldsgruppene. Vi har valgt forslag som vi tror og mener vil ha en reell effekt innen overskuelig tid. Enkelte forslag vil kreve friske tilskudd.

Identifiseringen og plasseringen av de ulike tiltaksformene innenfor de tre mangfoldsbegrepene kan diskuteres. Arbeidsgruppen er av den oppfatning at mangfold innen et område vil generere mangfold i de andre. Vår plassering av tiltakene er gjort ut ifra en betraktning av hva som er hensiktsmessig i den aktuelle sammenhengen.

Arbeidsgruppen fremmer totalt elleve prioriterte forslag til tiltak, jf. pkt. 5.1, 5.2 og 5.3.

5.1 Fem forslag til tiltak for bedret skapermangfold

5.1.1 Legge kortfilmstøtten til de regionale filmsentrene og opprette filmsenter i Oslo

Arbeidsgruppen foreslår at dagens kortfilmstøtte som forvaltes av Utviklings- og produksjonsavdelingen i NFI (UPA), økes og legges til de åtte regionale filmsentrene samt at det opprettes et filmsenter i Oslo.

Kortfilmstøtten er en støtteordning som i hovedsak går til yngre, talentfulle filmskapere, ofte nyutdannet fra filmskolene, men også til etablerte filmskapere som ønsker å prøve ut nye kunstneriske uttrykksformer. Kortfilm er således et format egnet for profesjonalisering og utvikling. Arbeidsgruppen opplever at kortfilmens natur samsvarer med filmsentrenes oppgave om å støtte kortfilm og kortdokumentar, samt drive med kursing og kompetanseheving.

Mange av de prisvinnende kortfilmene ved de internasjonale filmfestivalene er blitt skapt med støtte fra de regionale filmsentrene, som for eksempel *Sniffer*, 2006, Norges eneste Gullpalmevinner og *Kjøttår*, 2011. De ble begge støttet av Vestnorsk filmsenter og tatt ut til filmfestivalen i Cannes. Musikalen *Skallamann* fra 2012, støttet av Nord-Norsk filmsenter har vunnet flere titalls priser over hele verden. Den regionale kortfilmen bidrar med andre ord sterkt til å sette film-Norge på verdenskartet. Arbeidsgruppen foreslår at kortfilmstøtten til de regionale filmsentrene i

hovedsak finansieres ved at kortfilm-midlene løftes ut fra NFI og fordeles mellom sentrene. Arbeidsgruppen mener dette bør skje etter opprettelsen av et filmsenter i Oslo.

Arbeidsgruppen foreslår at det opprettes et **filmsenter i Oslo**, på lik linje med de regionale filmsentrene²². Oslo som by, kommune og fylke representerer landets mest folketette område. I underkant av en tredjedel av Oslos befolkning har minoritetstilhørighet²³. Ved å opprette et filmsenter i Oslo gis byen et lavterskeltilbud som vil øke mulighetene og sannsynligheten for å fange opp mangfoldet av stemmer og historier. Oslo kommune bør bidra økonomisk til opprettelse, drift og tilskudd, på lik linje med hvordan andre fylkeskommuner støtter opp om sine regionale filmsentre.

Arbeidsgruppen er av den oppfatning at Oslo trenger et filmsenter som i tillegg til å fordele kortfilmmidler og bedrive kursing og kompetanseheving, kan være et faglig og sosialt møtested for nykommere og en bransje som nesten utelukkende består av frilansere.

Som en del av denne omleggingen, vil arbeidsgruppen foreslå at også de **regionale filmsentrene kan tildele økonomisk støtte til utvikling av manuskript for kinofilm og tv-drama**. Mange historier egnet for film og tv-drama har sitt utspring i regionene. Ved å

22 I 2001 ble daværende Statens studiesenter for film omgjort til Norsk filmutvikling. I 2008 ble Norsk filmutvikling innlemmet i det nye Norsk filminstitutt. Samtidig ble profilen på tjenestene endret fra å være et lavterskeltilbud tilgjengelig for nye og etablerte filmarbeidere, til å bli en administrativ enhet for bl.a. kurs og kompetanseheving.

23 Se Statistisk sentralbyrå om befolkningen i Norge per 19. mars 2012: <http://www.ssb.no/befolkning/>

ha kortere vei til utviklingsressursene, vil de skapende kreftene i regionene bli oppmuntret til å fortsette og videreutvikle sitt kreative arbeid og derigjennom bidra til mangfold. Styrket utvikling av manuskript og prosjekt til kinofilm og tv-drama ved de regionale filmsentrene vil være en naturlig komplettering av de forskjellige toppfinansieringsfondene som allerede er på plass i regionene.

5.1.2 Følge opp utjevningforslag for balansert kjønnsrepresentasjon i norsk filmbransje

I rapporten *Ta alle talentene i bruk! Utjevningforslag for balansert kjønnsrepresentasjon i norsk filmbransje* fra 2010, leverer Bransjerådet for film forslag til tiltakspakke. Arbeidsgruppen støtter opp om det solide arbeidet som ligger til grunn for denne rapporten og viser til forslagene til tiltak som blir fremmet. Arbeidsgruppen slutter seg til oppfordringen om å gi tiltakene som iverksettes en virketid på tre til fire år før det foretas en evaluering.

I tildelingsbrevet til NFI for 2012 presiserer Kulturdepartementet at talentprogrammet *Nye veier til lange filmer* også er et virkemiddel for å få flere kvinner i nøkkelposisjoner. Arbeidsgruppen støtter tiltaket og har tro på at det vil bidra til endring og mangfold. Arbeidsgruppen vil imidlertid påpeke at denne ordningen har et krav om at totalbudsjettet ikke får overstige sju millioner kroner. Ordningen bidrar dermed til å opprettholde en virkelighet der kvinner lager lavbudsjettfilm i langt større utstrekning enn menn²⁴. Dette faktum under-

streker behovet for å ta tiltaksforslagene i *Ta alle talentene i bruk!* på alvor.

5.1.3 Utvikle skaperkraften i filmbransjen

Arbeidsgruppen foreslår at det satses sterkere på eksisterende ordninger som *Nye veier til utvikling av lange filmer* og *VIP-stipendene*. Dette er ordninger som gir regissører bedre arbeidsforhold, og som bidrar til en økt underskog av kvalitativt sterke filmprosjekter. Å bedre de skapende filmkunstneres arbeidsvilkår, vil medføre økt kvalitet og volum i utviklingsfasen og danne en underskog av sterke prosjekter.

I september 2012 var den første søknadsfristen der regissører kunne søke støtte til *Ideutvikling av nye prosjekter for Nye veier til lange filmer*. Ansatte i NFI kunne melde at de forventet å motta ca. 20–30 søknader, som tilsvarende det de mottar til VIP-stipendene. Den 17. september 2012 kom det inn 64 søknader. Den store pågangen forteller arbeidsgruppen at spesielt filmregissørene er en presset gruppe, med et begrenset antall ordninger å søke seg til for å få finansiert de prosjektene de har i utvikling²⁵.

5.1.4 Rekruttering av filmprodusenter med minoritetstilhørighet

Arbeidsgruppen foreslår at Den norske filmskolen på Lillehammer innfører et skjerpet fokus på rekruttering av studenter med minoritetstilhørighet. Dette bør skje på samtlige studieretninger, men særskilt ved produsentlinja.

24 En statistisk gjengivelse av realia fordelt på kjønn vil vise at skjevheten mellom kjønnene er større enn når vi ser på antall filmer.

25 Antallet av de årlige tildelingene av Statens kunststipender som gis til filmkunstnere via Norsk kulturråd, står på ingen måte i forhold til den enorme veksten som filmbransjen har opplevd gjennom de siste tiårene.

” For at kulturinstitusjonane skal spegle mangfaldet i befolkninga, er det viktig at dei tilsette ved institusjonane også speglar dette mangfaldet. I mange tilfelle er det vanskeleg å finne kandidatar til stillingar i kulturinstitusjonane med variert kulturell og sosial bakgrunn, og som samstundes har dei nødvendige kvalifikasjonane. Det er difor behov for å vidareutvikle tiltak og strategiar for å styrkje rekruttering av utradisjonell kompetanse som kan fremje nye impulsar og stimulere til nytenking og utvikling i alle delar av kultursektoren.”

Meld. St. nr. 10 (2011–2012): Kultur, inkludering og deltaking

De senere årene har kvinner gjort sin innmarsj i norsk filmprodusentmiljø, men utover dette er produsentstanden overraskende homogen. For å få den nødvendige variasjonen av mangfold hos dem som er beslutningstagere, så som produsenter og filmkonsulenter, er det avgjørende at disse rekrutteres fra ulike miljøer. Det å gjenkjenne kvaliteter i en historie som omhandler et miljø man ikke kjenner, er vanskelig. Det er lett å avfeie noe man ikke forstår som dårlig. For å sikre en bred kulturell kompetanse, må rekrutteringen være like bred.

5.1.5 En aspirant-, hospitant- og mentorordning som legges til filmsentrene

Arbeidsgruppen har sett på Norsk kulturråds aspirantordning og foreslår at det opprettes tre ulike rekrutteringsprogram som skal sikre en mangfoldig rekruttering til film og tv-bransjen:

- Arbeidsgruppen foreslår en **aspirantordning** som tar sikte på å rekruttere kandidater med variert kulturell og sosial bakgrunn til NFI og de regionale filmsentrene. Ordningen bør forvaltes av NFI og/eller de regionale filmsentrene.

- Arbeidsgruppen foreslår en **hospitantordning** som tar sikte på å rekruttere kandidater med variert kulturell og sosial bakgrunn til filmproduksjonsselskapene og fagfunksjonene i staben. Ordningen bør forvaltes av bransjeorganisasjonene via NFI og/eller de regionale filmsentrene.
- Arbeidsgruppen foreslår en **styrket mentorordning**²⁶. Denne skal gi manusforfattere, regissører og produsenter med variert kulturell og sosial bakgrunn, rådgivning, veiledning og nettverk. Videre ser arbeidsgruppen at en mentorordning vil kunne bidra til kontakt mellom generasjonene og virke som kanal for overføring av erfaring og nasjonal filmhistorie. Ordningen bør forvaltes av bransjeorganisasjonene, via NFI og/eller de regionale filmsentrene.

26 Eksisterende mentorordning er tiltenkt som tiltak for å oppnå jevnere kjønnsrepresentasjon.

5.2 Tre forslag til tiltak for bedret innholdsmangfold

5.2.1 Øke ressurser til manuskript- og prosjektutvikling med klart innhold

For å oppnå økt innholdsmangfold, foreslår arbeidsgruppen at staten gjennom NFI og de regionale filmsentrene øker støtten til **manus- og prosjektutvikling** med definert innhold. Tematisk innhold for de øremerkede midlene kan forslagsvis være minoritetstilhørighet eller generasjonsrettede (barn og/eller eldre) problemstillinger. Arbeidsgruppen foreslår at historier som nevnt over kjennetegnes ved at hovedpersonen eller minst to av de bærende bifigurene eksempelvis har en bakgrunn med minoritetstilhørighet, og at historiens tematikk og handling er knyttet opp til dette faktum.

5.2.2 Øke antall film- og tv-fortellinger for barn og unge basert på originale og samtidige historier

Arbeidsgruppen foreslår at det iverksettes tiltak som sikrer at det blir produsert **film for barn og unge basert på nyskrevet materiale**. To forhold kjennetegner de seneste årenes produksjon av filmer for barn og unge: a) historiene er basert på litterære forelegg og/eller eksisterende opphavsrettslige univers (*Knerten*, *Olsenbanden jr.*, *Jul i Blåfjell* m.fl) og b) filmene finansieres gjennom støtteordningene med økt risiko beregnet for filmer med høyt kommersielt potensiale (markedsstøtteordningen og den rene etterhåndsstøtten). Resultatet blir filmer for barn og unge som i mindre grad våger å være nyskapende, og der det kulturelle mangfoldet blir begrenset. Arbeidsgruppen mener

at NFI i større grad bør vise vilje og evne til å la barne- og ungdomsfilmer bli finansiert innenfor den konsulentstøttede ordningen der risikoen er mindre, alternativt at det øremerkes midler til disse filmene. Nok et alternativ er å opprette en egen stilling i NFIs UPA-avdeling som filmkonsulent for barne- og ungdomsfilmer.

5.2.3 Introdusere incentivordninger

Arbeidsgruppen oppfordrer regjeringen²⁷ til å se på mulighetene for å initiere en **incentivordning** der utenlandske filmproduksjoner som legger sin innspilling til Norge får refundert deler av sine utgifter. Dette har vært et tilbakevendende tema i nasjonal og regional filmpolitikk. I 2007, jf. *Veivise- ren* s. 85, boks 6.3 var departementets konklusjon å ta sikte på å opprette en prøveordning med 15 pst. tilskudd til utenlandske langfilm- og fjernsynsproduksjoner i Norge. Arbeidsgruppen er av den oppfatning at en incentivordning vil stimulere til internasjonalt samarbeid og derved økt mangfold.

Erfaringsmessig er de fleste internasjonale henvendelser til filmkommisjonene og filmfondene prosjekter som søkes realisert i regionene. Økt filmproduksjon i regionene gjør at filmarbeidere får mulighet til å utveksle erfaring og kompetanse med internasjonale kolleger. Det økte aktivitetsnivået vil bidra til etablering og stabilisering av infrastruktur og til kompetanseheving av

27 Kulturdepartementet skal for eksempel i samarbeid med Nærings- og handelsdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet legge frem en handlingsplan for kultur og næring i løpet av høsten 2012, der det blir sett nærmere på temaene innovasjon og entreprenørskap gjennom blant annet samarbeid og nettverk, finansiering, eksport, internasjonalisering og kompetanse.

regionale filmarbeidere. I tillegg vil det økte aktivitetsnivået i regionene bidra til økt mulighet for mangfold i egenproduksjonen, og det kan avstedkomme nye fortolkninger av norsk landskap, kultur og historie.

Internasjonalt er incentivordningene lagt opp etter ulike modeller, i form av refusjonsordninger eller skattekreditter. Som hovedregel er incentivordningene administrert av egne komitéer, utenfor institusjonene som støtter nasjonal film (for eksempel Island, Irland og Frankrike). Den mest nærliggende modellen å se til er den islandske ordningen, som refunderer 20 pst. av godkjente produksjonskostnader. Ordningen er godkjent av ESA og den har vært modell for Stortingets tidligere behandling av en mulig incentivordning.

5.3 Tre forslag til tiltak for bedret brukermangfold

5.3.1 NFIs tilskuddsordninger til lansering av nye filmer bør evalueres og tilpasses digital distribusjon

For å sikre et mangfoldig norskprodusert tilbud til hele befolkningen, bør det prioriteres å gjøre filmene like lett tilgjengelig som de utenlandske produksjonene. Hensikten med tiltaket må være å legge til rette for at norskprodusert innhold kan fremstå med tyngde i de digitale distribusjonstjenestene. Utviklingen setter krav til hele produksjonsrekken, fra bevilgende myndigheter til produsenter og distributører.

Fokuset hos NFI har så langt vært den synlige kinofilmen, naturlig nok siden det er der publikum har vært og inntektene har ligget. Noe tilskudd blir tildelt

nettbasert produksjon og distribusjon. NFI:LAB har gjort en del aktiviteter rundt transmedia og ny distribusjon. To transmediale dokumentarfilmprosjekter har fått støtte (*Project Moken* og *17.000 Islands*) og flere prosjekter er på trappene, blant annet *Flink pike* av Solveig Melkeraaen. Det er heller ikke lenger et vilkår at dokumentarfilmprodusentene må ha distribusjonsavtale med kino eller tv for å få tilskudd, men NFI flagger ikke høyt og tydelig at f.eks. nettbasert distribusjon godtas. Arbeidsgruppen oppfatter at bruk av ordlyden *tilskudd til utvikling og produksjon av dokumentarfilm som ikke er kinofilm*, er en lite offensiv språkbruk.

Rammevilkårene for tilskuddsordningene for lansering av film bør tilpasses denne nye virkeligheten for å oppnå norsk innhold i de nye distribusjonskanalene, samt at distribusjonskanalene på nettet likestilles som et fullverdig alternativ til kino-, tv- og dvd-distribusjon. Dette vil sikre at bransjen kan konkurrere med internasjonale filmer. Følgelig bør det også åpnes opp for tilskudd som hjelper produsentene med å utvikle og markedsføre egen distribusjon via nettbaserte løsninger. Eksempler på slike nettløsninger er distrify.com eller distribber.com.

Det bør inngå et **distribusjonskrav** eller en **plan for nettdistribusjon** i vilkårene for tildeling av produksjonsstøtte, uavhengig av om produksjonen er tiltenkt visning på kino eller tv. Dette vil sikre at produsenter, distributører og bevilgende myndigheter tilgjengiggjør mangfoldet i de norske produksjonene til hele befolkningen.

I tillegg bør det opprettes en egen tilskuddsordning for tilgjengeliggjøring av distributørens filmkataloger i eksisterende og nye netjtjenester.

5.3.2 Film-X: opprette et filmverksted for barnhage- og skolebarn

Arbeidsgruppen foreslår at det opprettes et filmverksted over lesten til **Film-X** ved Det Danske Filminstituttet. Film-X tilbyr unike film- og læringsopplevelser til bl.a. barnehagebarn, skolebarn og lærerstudenter. I tillegg kan familier og næringslivet bestille og kjøpe tjenester. Film-X har også en mobil enhet, Film-Y, som reiser ut i regionene og gir alle barn en mulighet til å produsere sin egen film. Filmbussen i Oppland og i Trøndelag er lignende norske regionale tilbud, hvor den bærende ideen er å møte ungdom på deres hjemmebane og hvor erfarene instruktører reiser rundt på skoler og fritidsklubber med filmutstyr og holder kurs.

Film-X er et opplevelsessenter for barn i alle aldre som i tillegg til å gi konkret kunnskap om hvordan film lages, også bevisstgjør dem på virkemidlene som tas i bruk. Eksempel på animasjonsfilm laget av barn på besøk hos Film-X kan ses [her](#). Dette bidrar til barnets kritiske refleksjon og styrker dem som deltakere i mulige meningsutvekslinger. Men viktigst i denne sammenheng er at barnet i tidlig alder får kjennskap til film som medium og kan danne seg opp en oppfatning om hvor vidt de selv ønsker å uttrykke seg gjennom filmmediet og således bidra til mangfold.

Et tiltak som dette kan tenkes plassert ved et nyopprettet filmsenter i Oslo, jf. pkt 5.1.1. i tiltakene, eller ved NFI.

Arbeidsgruppen anbefaler at opprettelsen av et Film-X gjøres i samarbeid med den velfungerende, eksisterende hjemmesiden filmport.no.

5.3.3 Tiltak rettet mot de yngste og de eldste

Arbeidsgruppen ønsker seg et utvidet fokus på viktige målgrupper for filmen. Den foreslår derfor at det iverksettes organiserte treff med kulturkoordinatører for Den kulturelle skolesekken og Den kulturelle spaserstokken. En definert stillingsinstruks bør gi ansvar for å koordinere filmvisninger med tilhørende program ved de utallige eldresentrene, på lik linje med koordinatorstilling for Den kulturelle skolesekken. En slik oppgave kan f.eks tillegges Norsk kulturråd eller Norsk filminstitutt.

NFI bør utrede hvilke oppgaver som kan bidra til økt mangfold. Arbeidsgruppen anbefaler å se på strukturen til det Dansk filminstituttet der man har en avdeling for barn og unge, samt en egen barnefilmkonsulent.

Kilder og referanser

- AC Nielsen. 2006. *Rekruttering i norsk filmbransje*. En rapport skrevet på oppdrag fra Norsk filmfond. Oslo.
- Arbeidsforskningsinstituttet (AFI). 2004. *Når menn velger menn og kvinner velger menn... Synspunkter på bruk av kvinnelige ressurser i norsk filmbransje – rapport fra et forprosjekt*. Notat 5/04. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Bransjerådet for film. 2010. *Ta alle talentene i bruk! Utjevningsforslag for balansert kjønnsrepresentasjon i norsk filmbransje*. Oslo: Kulturmeglerne. http://www.regjeringen.no/upload/KKD/Medier/Bransjeradet_rapport.pdf
- DFI. 2011. *Devoted: Young Nordic Filmmakers – Evaluation 2011*. http://www.dfi.dk/Branche_og_stoette/Rapporter-og-artikler.aspx
- DFI. 2010. *Dialog og fleksibilitet: Kulturministerens udvalg om fremtidens filmstøtte*: http://www.dfi.dk/Branche_og_stoette/Rapporter-og-artikler.aspx
- Eurac Research. 2005. *EU Participation in the UNESCO Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions: Some Constitutional Remarks*: http://webfolder.eurac.edu/EURAC/Publications/edap/2005_edap03.pdf
- Film & Kino. 2012. *Årsmelding 2011. I endring*: http://www.kino.no/migration_catalog/article1001431.ece/BINARY/%C3%85rsmelding+2011_Endelig_tilpasset.pdf
- Gran, Anne-Britt. 2002. "Mangfold i Norge – globaliseringsprosesser og norsk enfold". I Svein Bjørkås (red.) *Kulturelle kontekster: Kulturpolitikk og forskningsformidling*, bind 1. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Gullestad, Marianne. 2002. *Det norske sett med nye øyne*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Huitfeldt, Anniken. 2012. "Mens vi venter på Oscar". *Bergens Tidende*, 29.08., s. 6.
- Huitfeldt, Anniken. 2012. "Talentbredde og filmbredde". *Nationen*, 02.07., s. 19.
- Ideas2evidence. 2011. *For en neve dollar mer: En evaluering av den statlige støtten til regionale filmfond*. Rapport bestilt av Kulturdepartementet utført av Jostein Ryssevik og Turid Vaage, Bergen.
- Kulturmeglerne. 2006. "Tallenes tale" – en kvantitativ studie.
- Kultur- og kirke departementet. 2009. *Med forbehold om endringer: Anbefalinger og rapport fra Mangfoldsåret 2008*: http://www.regjeringen.no/upload/KKD/Mangfold/Mangfoldsarets_sluttrapport_juni2009_avopp.pdf
- Larsen, Dag Eivind Undheim. 2012. "Ikke verdens navle". *Klassekampen*, 07.08., s. 24.
- Lerøen, Mikal Olsen. 2012. "Raser mot liten pengestøtte til langfilm utenfor Oslo": <http://www.nrk.no/kultur-og-underholdning/1.8247381>

- Maalouf, Amin. 1999. *Identitet som dreper*. Oslo: Pax Forlag.
- Mathisen, Jørgen. 2012. "Film – mer enn en Oslo-sak". *Nordlys*, 23.07., s. 2.
- Meld. St. nr. 10 (2011–2012) *Kultur, inkludering og deltaking*: <http://www.regjeringen.no/pages/36494747/PDFS/STM201120120010000DDDPDFS.pdf>
- Norsk filminstiutt. 2012. Kvartalsrapport 1: <http://www.nfi.no/omnfi/rapporter>
- Norsk filminstitutt. 2012. *Årsrapport 2011*: <http://www.nfi.no/omnfi/rapporter>
- Norsk filminstitutt. 2011. *Årsrapport 2010*: <http://www.nfi.no/omnfi/rapporter>
- Norsk filminstitutt. 2006. Seminar: "Hvor står kvinner i norsk filmbransje – og hvor burde de stå?" 30. august 2006.
- Norsk mediebarometer 2011: <http://www.ssb.no/medie/sa128/fjernsyn.pdf> og <http://www.ssb.no/medie/sa128/kino.pdf>
- NOU 2011: 14 *Bedre integrering. Mål, strategier, tiltak*: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2011/nou-2011-14.html?id=647388>
- Prop. 1 S (2011-2012): <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/dok/regpubl/prop/2011-2012/prop-1-s-20112012.html?id=658310>
- Prop. 1 S (2012-2013): <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/regpubl/prop/2012-2013/prop-1-s-20122013.html?id=701955>
- Statistisk sentralbyrå 2012. *Innvandrere og norskfødte innvandrereforeldre 1. januar 2012*: <http://www.ssb.no/innvbef/>
- St.meld. nr. 22 (2006–2007) *Veiviseren. For det norske filmløftet*: <http://www.regjeringen.no/templates/Stortingsmelding.aspx?id=460716&epslanguage=NO>
- St.meld. nr. 48 (2002–2003) *Kulturpolitikk frem mot 2014*: <http://www.regjeringen.no/Rpub/STM/20022003/048/PDFS/STM200220030048000DDDPDFS.pdf>
- Syvertsen, Trine. 2004. *Mediemangfold: Styling av mediene i et globalisert marked*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- TV, mangfold og valgfrihet*. 2011. Rapport fra en arbeidsgruppe nedsatt av Kulturministeren til å vurdere behovet for ulike tiltak som kan tilrettelegge for og sikre økt valgfrihet og mangfold for TV-seerne: http://www.regjeringen.no/upload/KUD/Medier/Rapporter/Arbeidsgruppen_Sonneland_2011_TVmangfold_og_valgfrihet.pdf
- Vassenden, Anders og Nils Asle Bergsgard. 2011. *Et skritt tilbake? En sosiologisk studie av unge norske kunstnere med innvandrerbakgrunn*. Kulturrådet. Bergen: Fagbokforlaget.

